

การบัญชี สำหรับมูลค่ายุติธรรม

ดร. ศิลปวิธ ศรีจันทร์วิบูลย์ *

การวัดมูลค่า องค์ประกอบของการเงินในงบแสดงฐานะการเงินและงบกำไรขาดทุนเบ็ดเสร็จมีหลายวิธีในการกำหนดมูลค่า ได้แก่ ราคาทุนเดิม ราคาในปัจจุบัน มูลค่าที่จะได้รับ และมูลค่ายุติธรรม ซึ่งการเลือกใช้วิธีการใดในการวัดมูลค่าขึ้นอยู่กับความต้องการของกิจการและจะต้องเป็นไปตามหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไปและมาตรฐานการบัญชี

การวัดมูลค่าหรือการเปิดเผยข้อมูลในปัจจุบัน มีการนำแนวความคิดในเรื่องมูลค่ายุติธรรม (Fair Value) มาใช้กันมากขึ้น จะเห็นได้จากการที่มาตรฐานการบัญชีหลายๆ ฉบับได้กำหนดให้การวัดมูลค่าโดยใช้มูลค่ายุติธรรมเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการวัดมูลค่าสินทรัพย์หรือหนี้สิน (เช่น ที่ดิน อาคาร อุปกรณ์ สินทรัพย์ไม่มีตัวตน สามารถเลือกแสดงด้วยราคาที่ดีที่สุด) รวมทั้งมีมาตรฐานการบัญชีบางฉบับ

กำหนดให้ใช้การวัดมูลค่าด้วยวิธีมูลค่ายุติธรรมเท่านั้น (เช่น เงินลงทุนในหลักทรัพย์ เพื่อค้าหลักทรัพย์เพื่อขายต้องแสดงด้วยมูลค่ายุติธรรม ณ วันสิ้นงวด) รวมทั้งแม่บทการบัญชีของคณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีระหว่างประเทศ (International Accounting Standard Board: IASB ได้ปรับลักษณะเชิงคุณภาพของงบการเงินให้มีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ (Relevance) และการเป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรม (Representation Faithfulness) เป็นลักษณะหลัก เนื่องจากลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับมูลค่ายุติธรรมนั่นเอง การบัญชีสำหรับมูลค่ายุติธรรมนี้เป็นการเปลี่ยนแนวคิดจากราคาทุน (Cost Base) เป็นมูลค่ายุติธรรม (Fair Value Base) เพื่อเป็นการสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของระดับราคาของรายการในงบการเงิน

“สสพวงสารสัณ” ปีที่ 59 ฉบับที่ 11 พฤศจิกายน 2555

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาการบัญชี คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

Sาคาทุนเดิม

แม่บทการบัญชีของคณะกรรมการกำหนดมาตรฐานการบัญชี สภาวิชาชีพบัญชีฯ ได้ให้คำจำกัดความของราคาทุนเดิม (Historical Cost) ว่าหมายถึง การบันทึกสินทรัพย์ด้วยจำนวนเงินหรือรายการเทียบเท่าเงินสดที่จ่ายไปหรือบันทึกด้วยมูลค่ายุติธรรมของสิ่งนำไปแลกเปลี่ยนทรัพย์สินมา ณ เวลาที่ได้มาซึ่งสินทรัพย์นั้น และการบันทึกหนี้สินด้วยจำนวนเงินที่ได้รับจากการก่อภาระผูกพัน หรือบันทึกด้วยจำนวนเงินสดหรือรายการเทียบเท่าเงินสดที่คาดว่าจะต้องจ่ายเพื่อชำระหนี้สินที่เกิดจากการดำเนินงานตามปกติของกิจการ

ข้อดีของราคาทุนเดิม

ราคาทุนเดิมเป็นราคาที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย เพราะเป็นราคาที่มีหลักฐาน ซึ่งสามารถตรวจสอบได้แน่นอน เนื่องจากเป็นราคาที่ตกลงกันระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย ราคาทุนยังช่วยแก้ปัญหาความยุ่งยากอันเนื่องมาจากมูลค่าของสินทรัพย์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา อย่างไรก็ตาม การวัดมูลค่าสินทรัพย์ตามราคาทุนมีข้อเสียอยู่หลายประการ เช่น สินทรัพย์ยังคงแสดงในราคาทุนเดิม ทั้งที่มูลค่าในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงจนราคาทุนเดิมไม่มีความหมาย

และไม่ได้คำนึงถึงกำไรขาดทุนอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงราคาของสินทรัพย์

ราคาทุนเดิมได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายจากนักบัญชี และถือว่าเป็นวิธีการพื้นฐานสำหรับมาตรฐานการบัญชีหลายๆ ฉบับ เพราะว่าเป็นราคาที่มีหลักฐานอยู่บนพื้นฐานความเป็นจริงและสามารถตรวจสอบได้แน่นอน โดยราคาทุนเดิมถือว่าเป็นราคาที่ตกลงกันระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย (Arm's-length Transaction) ซึ่งลักษณะของรายการเกิดขึ้นกับบุคคลที่ไม่เกี่ยวข้องกัน จึงช่วยหลีกเลี่ยงการขัดแย้งทางผลประโยชน์ นอกจากนี้ รายการที่เกิดขึ้นต่างๆ จะต้องมีเอกสารประกอบการเกิดรายการ ซึ่งถือว่าเป็นหลักฐานที่ช่วยให้สามารถตรวจสอบจากคู่ค้าหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องได้ ดังนั้น ข้อดีที่สำคัญของราคาทุนเดิม คือมีหลักฐานที่สามารถตรวจสอบได้แน่นอน ราคาทุนเดิมยังเพิ่มความสะดวกให้แก่ักบัญชี เนื่องจากช่วยแก้ปัญหาและลดความยุ่งยากจากมูลค่าของสินทรัพย์ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา เหตุผลหลักที่ราคาทุนเดิมได้รับการยอมรับจากนักบัญชีในการนำมาเป็นแนวทางในการวัดมูลค่าคือ นักบัญชีเชื่อว่าราคาทุนเดิมเป็นการสะท้อนราคาที่แท้จริงของสินทรัพย์ในขณะที่เกิดรายการ ดังนั้น การที่นักบัญชีให้ความเชื่อถือต่อการแสดงมูลค่าของ

สินทรัพย์หรือหนี้สินด้วยราคาทุนเดิม ทำให้ราคา
ทุนเดิมยังมีความน่าเชื่อถือมาก

ข้อเสียของราคาทุนเดิม

การวัดมูลค่าสินทรัพย์ตามราคาทุนเดิม ก็ยังมีข้อจำกัดอยู่ สินทรัพย์และหนี้สินยังคงแสดงในราคาทุนเดิม ทั้งที่มูลค่าในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงจนราคาทุนเดิมไม่ได้สะท้อนราคาที่แท้จริงของรายการดังกล่าว ทำให้ข้อมูลการเงินที่ปรากฏในงบแสดงฐานะการเงินไม่สอดคล้องและใกล้เคียงกับความเป็นจริงกับการที่จะนำไปใช้ในกระบวนการวางแผนและพิจารณาตัดสินใจ ซึ่งนักวิจารณ์หลายท่านกล่าวว่า ความเหมาะสมและทันต่อสถานการณ์ ถือว่ามีความสำคัญมากกว่าการมีหลักฐานอันเที่ยงธรรม (Objectivity) และความสามารถตรวจสอบได้ (Verifiability) เนื่องจากการนำเสนอฐานะการเงินและผลการดำเนินงานกิจการจะต้องสอดคล้องใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด โดยงบการเงินที่นำเสนอจะต้องสะท้อนความรับผิดชอบของฝ่ายบริหารที่มีต่อการบริหารทรัพยากรขององค์การให้เกิดประโยชน์ ความสามารถในการบริหารการเงิน ความสามารถในการชำระหนี้

ความหมายของมูลค่ายุติธรรม

คณะกรรมการมาตรฐานการบัญชีของประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีชื่อว่า FASB (Financial Accounting Standards Board) ได้ออก Statements of Financial Accounting Concepts (SFAC) โดย SFAC No.7 ได้ให้คำนิยามของมูลค่ายุติธรรม (Fair Value) ของสินทรัพย์และหนี้สินไว้ว่า “The amount at which that asset (or liability) could be bought (or incurred) or sold (or settled) in a current transaction between willing parties, that is other than in forced or liquidation sale.”

“จำนวนเงินที่สามารถซื้อ (ได้มา) หรือขายสินทรัพย์ในขณะนั้น หรือจำนวนเงินที่หนี้สินสามารถได้รับชำระหรือต้องชำระในขณะนั้น ในขณะที่ทั้งสองฝ่ายต่างมีความเต็มใจในการดำเนินการดังกล่าว ซึ่งไม่ใช่การบังคับขาย หรือเพื่อเลิกกิจการ”

คำนิยามดังกล่าวสอดคล้องกับของประเทศไทย ที่สภาวิชาชีพบัญชี ได้ให้คำนิยามของมูลค่ายุติธรรม ว่าหมายถึง “จำนวนเงินที่ผู้ซื้อและผู้ขายตกลงแลกเปลี่ยนสินทรัพย์หรือชำระหนี้กันในขณะที่ทั้งสองฝ่ายมีความ

รอบรู้และเต็มใจในการแลกเปลี่ยน และสามารถต่อรองราคากันได้อย่างเป็นอิสระในลักษณะของผู้ที่ไม่มีความเกี่ยวข้องกัน”

จากคำนิยามข้างต้น มูลค่ายุติธรรมจึงมีวัตถุประสงค์ในการวัดมูลค่าเพื่อประเมินราคาที่ตกลงแลกเปลี่ยนกันระหว่างสองฝ่าย โดยทั้งสองฝ่ายต่างมีความรอบรู้และความเต็มใจในการดำเนินการดังกล่าว ซึ่งไม่ใช่รายการที่บังคับเพื่อเลิกกิจการหรือการบังคับขาย ความเต็มใจของทั้งสองฝ่ายถือเป็นข้อสมมติทางการตลาด ซึ่งผู้ร่วมแลกเปลี่ยนต่างมีความเต็มใจและสามารถที่จะดำเนินการดังกล่าวได้ โดยต้นทุนของการดำเนินการไม่ถือเป็นส่วนหนึ่งของมูลค่ายุติธรรมของรายการที่วัดมูลค่าในทางการบัญชี การวัดมูลค่าโดยใช้มูลค่ายุติธรรมเป็นการวัดมูลค่าที่ดีที่สุดสำหรับการวัดมูลค่าสินทรัพย์และหนี้สินใหม่ให้มีมูลค่าเป็นปัจจุบันในระยะเวลาต่อมา

การวัดมูลค่ายุติธรรม

สิ่งที่เป็นประเด็นใหญ่ของการวัดมูลค่ายุติธรรม คือ ความเชื่อถือได้ หรือความสมเหตุสมผลของมูลค่ายุติธรรมนั้น อาจกล่าวได้ว่าลักษณะเชิงคุณภาพในเรื่องความเชื่อถือได้ตามแม่บทการบัญชี ไม่อาจนำมาใช้กับการวัดมูลค่า

ยุติธรรมได้ แม่บทการบัญชีจึงตัดลักษณะความเชื่อถือได้ออกไป และไปให้ความสำคัญกับการเป็นตัวแทนอันเที่ยงธรรม การได้มาซึ่งมูลค่ายุติธรรมอาจได้มาจากราคาตลาดที่มีการซื้อขายคล่อง หรือการประเมินราคาโดยอาศัยเทคนิคการวัดมูลค่า (Valuation Technique)

วิธีวัดมูลค่ายุติธรรม จำแนกได้เป็น 3 วิธี ดังนี้

1) วิธีราคาตลาด (Market Approach)

วิธีนี้วัดมูลค่ายุติธรรม โดยอ้างอิงราคาและข้อมูลที่เกิดจากรายการในตลาด (Market Transactions) ซึ่งเกี่ยวข้องกับสินทรัพย์และหนี้สินที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันหรือเปรียบเทียบกันได้ เช่น ราคาปิด (Quoted Price) ของหลักทรัพย์ที่มีการซื้อขายคล่องในตลาด

2) วิธีกระแสเงินสด (Income Approach)

วิธีนี้วัดมูลค่ายุติธรรมโดยประมาณกระแสเงินสด หรือรายได้แล้วคิดลดมาเป็นมูลค่าปัจจุบัน นั่นคือ มูลค่ายุติธรรมจะสะท้อนถึงมูลค่าปัจจุบันที่คาดหวังของตลาด (Current Market Expectations) แบบจำลองการคำนวณมูลค่าจะมีบทบาทในการวัดมูลค่า เช่น Option-pricing Model, Black-Scholes Model และ Binomial Model

3) วิธีราคาทุนเปลี่ยนแปลง (Cost

Approach) วิธีวัดมูลค่ายุติธรรมตามวิธีนี้หาได้จากราคาทุนเปลี่ยนแทนสินทรัพย์ (Current Replacement Cost) ที่ต้องการวัดมูลค่า ซึ่งต้องคำนึงถึงความเสี่ยงต่างๆ เช่น ความล้าสมัยทางกายภาพ และเทคโนโลยี

แนวทางในการเลือกใช้วิธีการวัดมูลค่ายุติธรรมทั้ง 3 วิธีข้างต้นระบุไว้ใน SFAS ฉบับที่ 157 เรื่องการวัดมูลค่ายุติธรรม โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับดังนี้

ระดับที่ 1 สามารถหาราคาตลาดได้ให้ใช้วิธีที่ 1 วิธีราคาตลาด

ระดับที่ 2 ไม่สามารถหาราคาตลาดได้แต่อาจนำสินทรัพย์หรือหนี้สินที่มีลักษณะ

คล้ายคลึงกันมาเทียบเคียงกับราคาตลาดตามวิธีที่ 1 ได้

ระดับที่ 3 ไม่สามารถหาราคาตลาดได้และเทียบเคียงไม่ได้ ให้ใช้วิธีที่ 2 หรือวิธีที่ 3 มาทดแทนวิธีที่ 1

โดยสรุปแล้ว มูลค่ายุติธรรมเป็นมูลค่าที่สะท้อนให้เห็นถึงมูลค่าเชิงเศรษฐกิจที่แท้จริงของสินทรัพย์และหนี้สิน ซึ่งมูลค่าดังกล่าวทำให้ผู้ใช้งบการเงินสามารถนำข้อมูลไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการตัดสินใจเชิงเศรษฐกิจหรือเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจได้ดีกว่าการวัดมูลค่าด้วยราคาทุน การบัญชีมูลค่ายุติธรรมจึงเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในปัจจุบัน

